

The formation of pedagogical culture is the main aim of professional and pedagogical training to organize the pupils' intercultural interaction. The pedagogical culture is an open system. The structure of pedagogical culture is a summary of structural and functional components that show variety of connections and interrelations between them. The structural components as a summary of pedagogical values provide formation of person's values.

Keywords: pedagogical culture, system of skills, structural and functions components, intercultural interaction of pupils.

САМОВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ УКРАЇНИ

УДК 376.744

Давидова Ж. В.

У статті проаналізовано проблему адаптації іноземних студентів у соціокультурному середовищі ВНЗ України. Доведено, що самовиховання відіграє вирішальну роль у процесі аккультурації студентів. Визначено необхідність поступового просування з рівня прямого управління на рівень самоуправління власною діяльністю для ефективного набуття міжкультурної компетентності.

Ключові слова: іноземні студенти, аккультурація, самовиховання, соціокультурне середовище, самоуправління діяльністю, міжкультурна компетентність.

САМОВОСПИТАНИЕ КАК ФАКТОР АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В СОЦИОКУЛЬТУРНУЮ СРЕДУ ВУЗОВ УКРАИНЫ

Давыдова Ж. В.

В статье проанализирована проблема адаптации иностранных студентов в социокультурной среде вузов Украины. Доказано, что самовоспитание играет решающую роль в процессе аккультурации студентов. Определена необходимость постепенного перехода с уровня прямого управления на уровень самоуправления собственной деятельностью для эффективного формирования межкультурной компетентности.

Ключевые слова: иностранные студенты, аккультурация, самовоспитание, социокультурная среда, самоуправление деятельностью, межкультурная компетентность.

SELF-EDUCATION AS A FACTOR OF INTERNATIONAL STUDENTS' ADJUSTMENT TO SOCIOCULTURAL ENVIRONMENT OF THE UNIVERSITIES OF UKRAINE

Davydova Z. V.

The article analyses the problem of international students' adjustment to sociocultural environment of the universities of Ukraine. It is proved that self-education plays the vital role in the process of students' acculturation. There's determined the necessity of gradual moving up from the level of direct management to level of self-management of own activity for effective formation of cross-cultural competence.

Key words: international students, acculturation, self-education, sociocultural environment, self-management of an activity, cross-cultural competence.

Інтернаціоналізація сучасної вищої освіти актуалізує проблему адаптації іноземних студентів до нового соціокультурного середовища невідомої для них країни. При цьому більшість студентів-іноземців, які навчаються у вищих Україні, є громадянами азіатських та африканських країн, для яких характерними є зовсім інші культурні реалії, ніж в Україні.

Від того, як довго і наскільки якісно здійснюється процес інтеграції в іншу культуру залежать навчальні успіхи іноземних студентів. Актуальними питаннями є пристосування іноземних студентів до нового освітнього простору та нового соціокультурного середовища, що представлено новим соціумом та новими культурними реаліями.

У будь-якому суспільстві існують певні культурні нормативи щодо цінностей та поведінки. Але потрапивши до нового соціокультурного середовища, студенти-іноземці здебільшого відчують брак нормативної інформації та допомоги щодо їхньої поведінки та ставлень у наявній культурі. Такий інформаційний вакуум призводить до значного життєвого стресу. Тому великої значущості набуває процес самовиховання для більш якісного та менш болючого пристосування до нових культурних реалій.

Метою статті є аналіз шляхів адаптації та акультурації іноземних студентів у соціокультурному ВНЗ України та ролі самовиховання у цьому процесі.

Проблемі акультурації особистості присвячено роботи А. Бороносєва Л. Глебової, В. Комісарова, В. Крисько, Н. Лебедева, В. Москаленко, Т. Стефаненко, Х. Хачатурової, Н. Хрустальова, а також зарубіжних вчених, зокрема Р. Редфілд, Р. Лінтон, Дж. Бері, С. Бочнер, Р. Брислін. Але питання культурної адаптації іноземних студентів до нового середовища та педагогічні шляхи розв'язання цієї проблеми вивчені ще недостатньо.

Іноземні студенти складають досить значну групу. Незважаючи на мовні та культурні відмінності, вони усі зіткнулися з більш-менш подібними складнощами, пов'язаними з адаптацією у новому соціокультурному середовищі.

Дослідження з проблеми акультурації у більшості розглядають зміни соціальної структури, економічного статусу та політичній організації груп. [6; 8; 9]. Але недостатньо уваги приділяється змінам на індивідуальному рівні, трансформації ідентичності, цінностей, ставлень, поведінки, тобто безпосередньо з процесом акультурації.

Johnson and Sandhu визначають акультурацію як «зміни у цінностях та поведінці у результаті сталого контакту з іншою культурою» [7, с. 13]. Процес акультурації у такому сенсі є достатньо складним завданням для більшості студентів-іноземців, пов'язаний перш за все з зміною старих уявлень й ставлень.

Науковці розглядають декілька груп факторів, що впливають на почуття дискомфорту, до яких належать: об'єктивні (законодавство, рівень толерантності до національного різноманіття), суб'єктивні (безпосередньо пов'язані з навчанням у ВНЗ – академічний рівень, вимоги, ставлення певних академічних груп, оточення), особистісні (індивідуальний світогляд, культурна віддаленість від культури України) та індивідуальні фактори (вік, стать, володіння мовою, навички пристосування, психологічні особливості).

Тобто, такі студенти складають групу з потребами, що відрізняються від потреб інших студентів. Тому важливим є допомогти студентам-іноземцям пристосуватися до нових умов, у яких вони опинилися.

Усвідомлюючи значущість зовнішніх впливів, неможливо недооцінювати роль внутрішньої роботи для подолання складних психологічних обставин та пристосування до нових умов через акультурацію. Саме усвідомлення та прийняття наявної системи цінностей та норм поведінки дає можливість повноцінної інтеграції у нове соціокультурне середовище.

Важливу роль у процесі акультурації відіграють навички самоорганізації та самоуправління власною діяльністю для повноцінного самоусвідомлення іншої культури. Завданням викладачів є сприяти створенню умов для самовиховання іноземних студентів через поступове переведення з рівня прямого управління власною діяльністю на рівень самоуправління.

Самоуправління в соціології визначається як участь усіх членів організації в управлінні тим або іншим процесом, включення виконавців у процеси виробітки спільних рішень. Н. Кабусь визначає самоуправління як внутрішнє керівництво діяльністю для досягнення визначених цілей, що передбачає планування діяльності, її регулювання, самоконтроль, самоаналіз і самооцінювання отриманого результату [4, с. 44]. За Є. Ізьбним [2, с. 43] самоуправління містить у собі самодетермінацію, самоініціювання дій, самоконтроль (як за власними діями, так і за власним станом, емоціями), самообілізацію й самостимуляцію. Тобто важливим завданням підготовки студентів у виші є необхідність озброїти їх вміннями самодетермінації, самоініціювання, самоконтролю й самообілізації, що є основою формування самоуправління навчальною діяльністю студентів.

Самоуправління студентом навчальною діяльністю передбачає уміння ставити цілі, визначати зміст, управляти процесом його засвоєння (обирати способи навчальної діяльності, форму роботи, встановлювати строки її виконання, визначати засоби контролю й оцінювання власної роботи, переносити її результати у нові навчальні контексти), оцінювати одержаний результат. Реалізація переходу від прямого управління на рівень самоуправління можлива на підґрунті теорії поетапного формування розумових дій П. Гальперіна та праць В. Ляудіс і Н. Талізної, за якими формування вмінь екстеріоризації засвоєного досвіду здійснюється за певними взаємопов'язаними етапами. Тобто, для переходу від прямого управління до самоуправління діяльністю студентів необхідно створення науково обґрунтованих педагогічних технологій для окремих дисциплін освітньої програми.

На початковому етапі за П. Гальперіном, Н. Талізною велике значення має формування в студентів схеми орієнтувальної основи дій, тобто: визнання необхідності засвоєння матеріалу; усвідомленості можливостей засвоєння матеріалу у співвіднесенні з наявними знаннями та вміннями; обізнаності у послідовності вивчення матеріалу, а також необхідній літературі, формах і методах навчання; розумінні зовнішньо завданих цілей навчання, а також формуванні індивідуальних внутрішніх цілей. На цьому етапі здебільшого має місце пряме управління викладача, оскільки необхідно організувати педагогічний процес з формування міжкультурної компетентності й керувати ним, допоки особистість стане здатною до свідомого самоуправління. На етапі орієнтації застосовуються педагогічні засоби прямого управління навчальною діяльністю,

а саме: обговорення питання актуальності та важливості вивчення навчального матеріалу; обговорення шляхів опрацювання навчального матеріалу; робота з ключовими термінами тощо.

Культура управління забезпечує найбільший вплив на діяльність студентів на етапі пізнання та перетворення об'єктів науки [1]. Культура управління полягає в сприйманні, перетворенні та застосуванні інформації стосовно об'єкта, що вивчається, оцінці ситуації, що склалася, розробці моделі об'єкта, виборі критеріїв та обмежень з метою обґрунтування характеристик об'єкта по його моделі. Порівняння характеристик з бажаним дозволяє прийняти рішення щодо зміни характеристик. Переважним видом управління на цьому етапі є співуправління. До педагогічних засобів співуправління можна віднести стратегії взаємного навчання; інтерактивне читання; дискусії, дебати тощо

На останньому етапі наявна екстеріоризація отриманих результатів у процесі спілкування між суб'єктами, що реалізується через самоуправління студентами власною навчальною діяльністю. На цьому етапі доцільно використовувати такі педагогічні засоби самоуправління як проектна робота; написання есе, сенкану; підбивання підсумків у вигляді графічних організаторів матеріалів; опитувальники для самооцінки діяльності з вивченої теми та інші творчі завдання.

Вважаємо, що саме від ефективної організації перших етапів саморозвитку (стимулювання активності особистості, актуалізації її потреб у пізнанні, перетворенні, самореалізації) залежатиме подальший рівень саморозвитку студентів. Тобто, переходячи на рівень самоуправління, студенти набувають вмінь усвідомленого ставлення до певних об'єктів та явищ дійсності та навичок застосування набутих компетенцій у життєдіяльності на основі індивідуальних характеристик.

Забезпечення поступового просування від прямого управління на рівень самоуправління навчальною діяльністю є основою для вдосконалення поведінкових навичок студентів, а саме – здійснення постійної рефлексії власних дій, усвідомлення відповідальності за них, дотримання позиції толерантності та поваги до культурних норм й цінностей країни, а також розвинення міжкультурної компетентності для подальшого саморозвитку та самовдосконалення.

Динаміка організації педагогічного процесу з формування міжкультурної компетентності іноземних студентів забезпечується завдяки зміні видів управління з поступовим переходом від прямого управління через співуправління до самоуправління студентами власною діяльністю. Важливим підсумком переходу на найвищий рівень – рівень самоуправління – є практичне втілення набутого досвіду – екстеріоризація. Організація педагогічного процесу за такою схемою співвідноситься зі стадіями циклічного руху ціннісно-орієнтувальної діяльності: «пізнання – оцінювання – практика» [3, с. 65].

Екстеріоризація – це завершальний етап як творчої, так і навчальної діяльності. Аналізуючи діалектичний взаємозв'язок процесів інтеріоризації та екстеріоризації, В. Лекторський зазначає, що інтеріоризація як рух «ззовні» «усередину» здійснюється в процесі активної предметної діяльності індивідуального суб'єкта, і лише на основі того змісту, що має місце у «внутрішньому плані», здійснюється екстеріоризація, зовнішня об'єктивізація, опредметнення зовнішнього змісту свідомості [5, с. 176-177]. На етапі

екстеріоризації студенти вже мають здатність виходити за межі навчальної діяльності і реалізовувати набутий досвід у позааудиторній практиці та у власній життєдіяльності. Варіантами екстеріоризації є участь у практичній діяльності, а також у комунікативній взаємодії з іншими суб'єктами.

З урахуванням фундаментального положення філософії, що діяльність ґрунтується на суб'єкт-об'єктній взаємодії, зазначимо, що в навчальній діяльності, об'єкт якої – ДЦО, суб'єктом, з одного боку, є студент, а з іншого – викладач. У процесі поступового суб'єктного розвитку студента зменшується ступінь взаємодії з іншим суб'єктом – викладачем, при орієнтації на інших особистостей, з якими відбувається комунікація. При цьому має місце зміна характеру суб'єкт-суб'єктної взаємодії щодо виду управління.

Особливістю здійснення екстеріоризації, тобто оприлюднення результатів самостійної рефлексивно-дослідницької роботи, виявлено її мотиваційно-стимульовальну функцію, а також можливість впливати на думки, ставлення, світогляд інших людей. Тобто, екстеріоризація результатів власної діяльності з набуття міжкультурної компетентності може здійснюватися як у межах наявної соціальної групи – інших іноземних студентів, а також у зовнішньому середовищі. Перший варіант екстеріоризації дозволяє студентам здійснювати взаємодопомогу у процесі їх акультурації. У другому випадку іноземні студенти можуть на практиці у комунікативній взаємодії апробувати результати власної діяльності з набуття міжкультурної компетентності та здійснити їхню рефлексію.

Таким чином, просування на рівень самоуправління власною діяльністю сприяє підвищенню ролі самовиховання у процесі адаптації та акультурації іноземних студентів у соціокультурному середовищі ВНЗ України.

Література:

1. Дмитренко Т. О. Концептуальні засади організації й управління (на матеріалі системи освіти) / Т. О. Дмитренко // Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. — Х., 2005. — Вип. 27. Ч.1. — С. 4–18.
2. Ильин Е. П. Психология воли / Е. П. Ильин. — СПб., Питер, 2009. — 368 с.
3. Исаев И.Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы / И.Ф. Исаев. — М.-Белгород, 1993. — 219 с.
4. Кабусь Н. Д. Організація навчально-творчої діяльності старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів: дис. канд. пед. наук : 13.00.09 / Н. Д. Кабусь. — Х., 2007. — 260 с.
5. Лекторский В. А. Субъект. Объект. Познание: / В. А. Лекторский. — М. : Наука, 1980 — 357 с.
6. Berry J. W. Stress perspectives on acculturation. D. L. Sam, & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, NY: Cambridge University Press, 2006 – pp. 43 – 57.
7. Johnson, L. R., & Sandhu, D. S. Isolation, adjustment, and acculturation issues of international students: Intervention strategies for counselors. In H. D. Singaravelu & M. Pope (Eds.), *A Handbook for Counseling International Students in the United States*. Alexandria, VA: American Counseling Association, 2007 – pp. 13-36.
8. Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. J. Memorandum on the study of acculturation. *American Anthropologist*, 1936, pp. 149 – 152.

9. Sam, D. L. Acculturation and health. In D. L. Sam, & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. New York, NY: Cambridge University Press, 2006 – pp. 452-468.

SELF-EDUCATION AS A FACTOR OF INTERNATIONAL STUDENTS' ADJUSTMENT TO SOCIOCULTURAL ENVIRONMENT OF THE UNIVERSITIES OF UKRAINE.

Davydova Z. V.

Abstract. *Multiculturalism of modern higher education makes the problem of foreign students' adjustment to new sociocultural environment acute. In any society, culture provides individuals with normative information about its values and offers guides for behavior and thoughts. International students, at first, experience a lack of such normative information and guidance regarding how to think and behave in that culture. This information vacuum often leads to a significant amount of life stress. So, the process of self-education is very important for adjustment to new cultural realities.*

Literature shows that studies of acculturation initially were directed at changes in the social structure, economic status, and political organization of groups. Johnson & Sandhu (2007) defined acculturation as "changes in values, and behaviors that result from sustained contact with a second culture".

Skills of self-organization and self-management are very important in the process of acculturation. So moving up from the level of direct management through co-management to the level of self-management forms a ground for effective self-education in the process of acculturation of international students.

The result of moving up to the level of self-management is exteriorization of the experience obtained, which is depicted in the abilities to realize cultural norms and values, use them in everyday communication and to treat them with tolerance and respect. This forms the ground for obtaining high level of cross-cultural competence which is the basis for successful international students' adjustment to new sociocultural environment.

СПЕЦИФІКА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ НА ПІДГОТОВЧИХ ФАКУЛЬТЕТАХ (ВІДДІЛЕННЯХ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

УДК: 378.015.31:316.42

Карасу Локман

У статті розглянуто специфічні особливості мовної підготовки іноземних слухачів підготовчих факультетів (відділень). З'ясовано цілі навчання та наголошено на основні проблеми організації мовної підготовки іноземних слухачів на підготовчих факультетах (відділеннях). Виявлено переваги і недоліки методів навчання, які використовуються викладачами на етапі довузівської підготовки.

Ключові слова: *мовна підготовка, українська / російська мова як іноземна, іноземні слухачі, підготовчий факультет (відділення).*